

КОМПЕТЕНТНІСНА СПРЯМОВАНІСТЬ ШКІЛЬНОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Таміла Яценко,
доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України

Основні завдання компетентнісно орієнтованої шкільної літературної освіти:

- розвиток читацьких інтересів, художнього смаку учнів;
- розвиток образного, критичного мислення учнів-читачів;
- формування вміння діалогічної взаємодії з художнім текстом, його автором, іншими читачами;
- формування вміння керувати власною читацькою діяльністю, читацьким й особистісним розвитком.

ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА

якість, що виявляється в готовності та здатності особистості самостійно здобувати і застосовувати пов'язані з читанням знання і вміння для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку

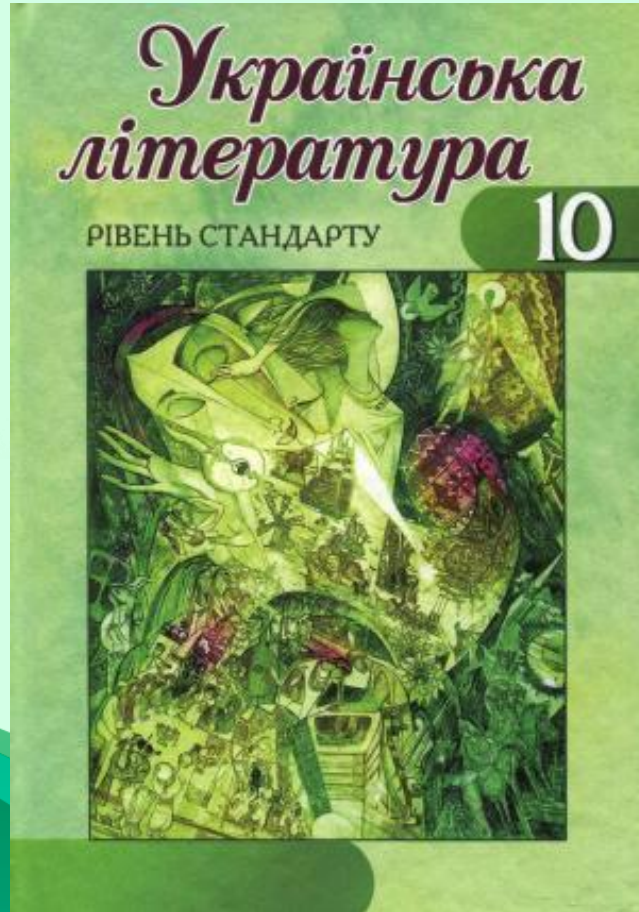
ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТНА

- інтегрований результат навчальних досягнень учнів-читачів, пов'язаних із їхньою читацькою діяльністю;
- здатність учнів-читачів до осмисленого набуття предметних знань і читацьких умінь, передбачених шкільним курсом літератури;
- система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів;
- здатність учнів до цільового застосування комплексу предметних знань, сформованих умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях

КОМПОНЕНТИ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ПРЕДМЕТНОЇ:

- загальнокультурний
- літературознавчий
- інтерпретаційний
- аксіологічний
- творчо-мовленнєвий

ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

КОНЦЕПЦІЯ ПІДРУЧНИКІВ

- художня література як вид мистецтва;
- діалогічний характер навчальної діяльності:
художній твір – автор, художній твір – епоха,
художній твір – інші види мистецтва, художній твір –
учень, учень – учитель, учень – учень;
- розгляд літературного твору як тексту культури, що
відображає свідомість людей певної історичної доби та у
контексті різних видів мистецтва;
- підручник – ефективний засіб формування читацької
компетентності, читацького й особистісного
розвитку учня.

«ЧИТАЦЬКИЙ ПУТІВНИК» – обсяг тих предметних знань та вмінь, якими учні зможуть опанувати у процесі вивчення конкретної навчальної теми

Читацький путівник

Ключові поняття теми: тенденції розвитку української поезії 20-х років ХХ ст.; творчість П. Тичини та Є. Плужника, трагізм творчої долі митців; вітаїстичність, кларнетизм.

Навчальні цілі теми

Знання:

- * загальні **тенденції** розвитку української поезії 20-х років ХХ ст., її вітаїстичність; провідні **поети** 1920-х років; основні **факти** життєвого і творчого шляху П. Тичини та Є. Плужника, трагізм творчої долі митців; вершинні твори поетів; **поняття** «вітаїстичність», «кларнетизм».

Уміння:

- * **характеризувати** основні мотиви й стильові тенденції творчості П. Тичини та Є. Плужника; **аналізувати** поезії, пояснювати значення творчості П. Тичини та Є. Плужника для розвитку української літератури; **зіставляти** засоби художнього вираження в різних видах мистецтва.

Ставлення:

- * **осмислення** зв'язку внутрішньої свободи митця з його творчістю; **розуміння** важливості формування душевного стоїцизму, протистояти життєвим труднощам.

«ЗНАЙОМСТВО ЗДАЛЕКУ І ЗБЛИЗЬКА» - фрагменти спогадів, свідчень, біографічних матеріалів, покликаних допомогти створити уявний психологічний портрет письменника, побачити й зрозуміти його як особистість, через зовнішність, уподобання, ставлення до природи, людей тощо

ПАВЛО ТИЧИНА
27 січня 1891 – 16 вересня 1967

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух —
Лиш Сонячні Кларнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети.
Павло Тичина

Павло Григорович Тичина — це шукання й шукання, праця і вигоглядність і, нарешті, вміння з безконечного плину образів відібрати найсвіжіший, наймісткіший, наймузикальніший.

Олесь Гончар

Знайомство здалеку і зблизька

Сторінки життяпису. Павло Григорович Тичина народився 27 січня 1891 р. в селі Піски на Чернігівщині. Його родина походила зі старовинного козацького роду. Один із пращурів П. Тичини був полковником у Б. Хмельницького.

Поет виховувався в родині поміж тринадцяти братів і сестер. Батько, Григорій Тимофійович, служив дяком, а також безкоштовно навчав удома сільських дітей грамоти. Про батьків майбутнього поета літературознавець Л. Новиченко писав так: «...Суворість зашарпаного злиднями батька, нерідкі спалахи його гніву (що не завадило, однак, синові зберегти про нього пам'ять як про справедливу й гарну в своїй основі людину) пом'якшувалися сердечною і розумною добротою Марії Василівни — матері поета».

Навчався П. Тичина в земській початковій школі, здобував освіту в Чернігівському духовному училищі, Чернігівській духовній семінарії. Там він товаришував з видатними в майбутньому композитором і хоровим диригентом Г. Верьовкою, поетами В. Елланським (Василь Еллан-Блакитний), А. Казкою та іншими діячами культури.

Далі юнак навчався в Київському комерційному інституті. Одночасно працював редактором газети «Рада», технічним секретарем редакції журналу «Світло».

У 1916 р. П. Тичина познайомився зі своєю майбутньою дружиною Лідією Папарук.

✕ Павло Тичина з учителькою Серафимією Миколаївною. 1930

Знайомство здалеку і зблизька

Сторінки життяпису. Народився Василь Семенович Стус 6 січня 1938 р. на Вінниччині в селянській родині.

Батьки — Семен Дем'янович та Ірина Яківна — переселилися в місто Сталіно (нині Донецьк), аби уникнути примусової колективізації.

Навчався майбутній поет у Донецькій середній школі № 265, потім — на історико-філологічному факультеті Донецького педінституту. З 1961 р. викладав українську мову в одній зі шкіл міста Горлівки. У 1963 р. вступив до аспірантури Інституту літератури АН УРСР у Києві. У цей час підготував першу збірку творів «Круговерть», написав низку літературно-критичних статей, надрукував кілька перекладів з Гете, Рільке, Лорки, входив до Клубу творчої молоді.

За активну громадську позицію молодого поета було відрховано з аспірантури, а відтак він був змушений працювати на тимчасових роботах. За ним як «інакочумцем» щільно стежили радянські спецслужби.

У 1966 р. поет одружився з Валентиною Попелюх, у подружжя народився син Дмитро, нині літературознавець і дослідник творчості свого батька.

✕ Василь Стус із дружиною Валентиною та сином Дмитром. Донецьк, 1978

У ніч із 12 на 13 січня 1972 р. В. Стуса заарештували. У звинувачувальному акті зазначалося, що з 1963 р. по 1972 р. він систематично виготовляв, зберігав і поширював антирадянські наклепницькі документи, що порочили державний радянський і суспільний устрій, а також займався антирадянською агітацією. Під час обшуку в поета вилучили майже весь його творчий доробок і багато книжок із домашньої бібліотеки. 7 вересня 1972 р. В. Стуса засуджено до 5 років ув'язнення та 3 років заслання в таборях Мордовії.

1978 р. поета обрано почесним членом англійського ПЕН-клубу¹. У 1979 р. В. Стус повернувся до Києва, вступив до Української Гельсінської Групи. За протест проти політичних репресій і правдивого бачення життя радянських людей поета повторно засуджено на 15 років.

4 вересня 1985 р. В. Стус помер. Поховали в селі Піски в сільському табірному цвинтарі. 19 листопада 1989 р. в Києві відбулося перепоховання митця.

2005 р. В. Стусу посмертно присвоєно звання Героя України і гуманістичні ідеали творчості². 1989 р. засновано ім. В. Стуса, яку присуджують за особливий внесок у захист демократичної й активну громадську позицію.

¹ «ПЕН-клуб» (International PEN, PEN Club) — міжнародна організація, яка об'єднує професійних письменників, редакторів і перекладачів.

«ХУДОЖНІЙ СВІТ ПИСЬМЕННИКА» - матеріали, які допоможуть сформуванню в учнів загальне розуміння творчого доробку письменника, глибоко осмислити художній твір, що вивчається текстуально

ПОЕТИЧНЕ САМОВИРАЖЕННЯ

Художній світ поезії Павла Тичини

Оркестр української поезії минулого століття уявити без Тичининого кларнета неможливо.

Михайлина Коцюбинська, літературознавиця

Поет і його доба. За твердженням В. Стуса, творчу долю П. Тичини можна означити як «феномен доби» — трагедію радянського митця, аломленого радянською ідеологією. «Тичина — така ж жертва сталінізації нашого суспільства, як Косинка, Куліш, Хвильовий, Зеров і Курбас. З однією різницею — їхня фізична смерть не означала смерті духовної — Тичина, фізично живий, помер духовно, але був приневолений до існування... по той бій самого себе... Поет помер, але Тичина лишилася жити і мусив, уже як чиновник, виконувати поетичні функції», — писав В. Стус. Масові репресії проти української інтелігенції морально зломали поета, змусили його відмовитися від сповідуваних естетичних принципів у творчості. Свого часу Олександр Олесь на вірші, що їх створив П. Тичина на замовлення комуністичної партії, відгукнувся поетичним докором: «І ти продався їм, Тичино...». Поезія П. Тичини часів сталінського диктату не має художньої цінності, натомість справжньою класикою української лірики стала його рання творчість 1920-х років.

Культурно-мистецький контекст

У 20-ті роки ХХ ст. значно пошавилися новаторські шукання в царині образотворчого мистецтва. Талановитим митцем, якому вдалося гармонійно поєднати європейський модерн із багатством української народної культури, був художник-новатор **Анатоль Петрицький** (1895–1964).

Ранній етап творчості митця позначено імпресіоністичними впливами. Так, у міському пейзажі «Харків уночі» (1933) художник зображує тику ніч, загрозливо освітлену неживим світлом електричних ліхтарів. У центрі полотна зроблено не випадковий акцент — автомобіль, так звана «чорна малярка» — на таких у період сталінських репресій слідчі НКВС саме вночі приїздили заарештовувати представників української творчої інтелігенції. Щоб уявити загрозливу атмосферу, художник використав приглушені темні кольори, які зроджують відчуття тривоги та безпорадності.

А. Петрицький — один з основоположників національного театрально-декоративного мистецтва. Він оформлював декорації до вистав і створював у манері конструктивізму ескізи театральних костюмів. У його театральних декораціях за фольклорними мотивами й творами письменників («Ой, не ходи, Грицю...» М. Старицького, «Майська ніч», «Вій» М. Тоголя та ін.) майстерно відображено красоти української природи.

Анатоль Петрицький.
Харків уночі. 1933

Художній світ поезії Максима Рильського

Лірика М. Рильського перепоєнена життєлюбною силою, тонким розумінням неузгодженості вічних цінностей.

Юрій Ковалів, літературознавець

Поет і його доба. У ранніх творах М. Рильського, як і всіх поетів-неокласиків, не знайшли відображення політичні події буремних 1920-х років. Митець намагався ізолюватися від радянської дійсності. Така його позиція спричинила гострі нападки офіційної критики. За «відрив від сучасності» та прихильність до класичних поетичних форм твори київських неокласиків критикували і представники авангардного мистецтва, і прибічники «пролетарського мистецтва». А на рубежі 1920–1930 рр. така критика вже нагадувала політичне цькування.

Максим Рильський у своєму кабінеті

У 1931 р. М. Рильського звинуватили у причетності до неіснуючої контрреволюційної організації — Спілки визволення України. Поета було заарештовано. На допитах йому довелося пояснювати свою творчу співпрацю з київськими неокласиками: «це школа, а не уруповання, тим паче не організація». Поета примусили обмовити себе й відтак звільнили «за відсутністю достатніх даних для обвинувачення й суду». Після ув'язнення творча манера М. Рильського зазнала істотних змін. Збіркою «Знак терезів» (1932) поет засвідчив цілковите сприйняття радянської дійсності, і таким чином єдиний з неокласиків урятувався від сталінського терору.

У повоєнні роки на пленумі Спілки письменників України проти М. Рильського знову висунули звинувачення, зокрема щодо провну націоналістичних переконань у його творчості. Політичне гоніння припинилося лише після того, як у «Літературній газеті» вийшла стаття «Знак терезів» — стаття «Про націоналістичні помилки в ратурній роботі».

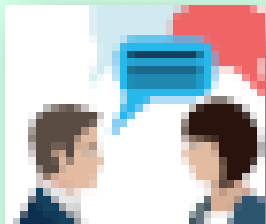
Отже, радянська влада поклала на М. Рильського важку ношу поета-співця комуністичної ідеології.

Рання творчість. Перша поетична збірка М. Рильського «Острів» (1910) пройнята романтичним пафосом. У її символіах. Символом білих островів виступають висхідні піднебесні простори.

У своїй подальшій творчості М. Рильський — наймогутнішим п'ятірному — розвивав нову тематику. Так, про другу його збірку «Під осінніми зорями» (1918) літературний критик О. Давидович писав, що М. Рильський «відновлює традиції пушкінської школи».

«ЧИТАЦЬКІ ДІАЛОГИ» – теоретичний матеріал діалогічного характеру: художній твір – автор; художній твір – епоха; художній твір – інші види мистецтва; художній твір – учень; учень – учитель; учень – учень

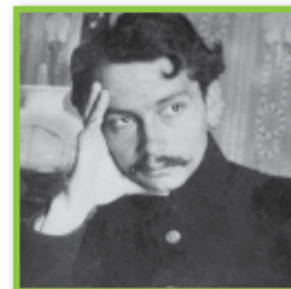

Читацькі діалоги

Сподіваємося, що модерністська «поезія спокою» Є. Плужника може стати для вас поштовхом прочитати вірші **Володимира Свідзинського** — одного з митців Розстріляного відродження. Важливо, щоб ви помітили ідейну спорідненість лірики цих поетів.

Дослідники визначають поезію В. Свідзинського як *герметичну*, тобто «закриту», відірвану від дійсності, сповнену суб'єктивних переживань. Такі твори кожен розуміє по-своєму. Поезія В. Свідзинського — це осмислення духовної сутності людини, її найтонших порухів, це закоханість у красу природи та гіркота усвідомлення недосконалості таких стосунків, це глибокі роздуми над таємницями плинності часу.

Для герметичної поезії В. Свідзинського характерні багатозначність, екзистенційність, безсюжетність, абстрактність змісту та окремих образів, прагнення віднайти втрачений рай, мотиви нещасливого кохання, туги, сугестивний ліризм, самозаглиблена рефлексія, лаконізм. Подібні ознаки художньої творчості ви знайдете і в поезії Є. Плужника.

Володимир Свідзинський.
1885–1941

Читацькі діалоги

Про переселення українців до Сибіру ви знаєте зі шкільного курсу історії. Місце дії роману «Тигролови» — Далекий Схід, таємничий безмежний Зелений Клин.

У березні 1883 р. з Одеси на Далекий Схід вирушив пароплав з українськими переселенцями. Переселенцям давали великі наділи родючих земель, окрім того, на тривалий час їх звільняли від податків і військової служби. Та за освоєну землю довелося заплатити каторжною працею й життям сотень тисяч співвітчизників.

Були також й інші причини переселення наших співвітчизників: свободолобиві українці не хотіли миритися з політично-економічним і національно-культурним поневоленням самодержавною владою.

Цим землям не лише судилося бути для українців «дивним золотим ельдорадо», тихим раєм, а й у 1930-х роках стати справжнім пеклом, концтабором для «ворогів народу» — учених, учителів, селян і робітників. Художнє відображення цих подій ви побачите в романі «Тигролови».

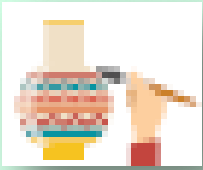
Жанрова специфіка. Пригодницький жанр роману «Тигролови» простежується в особливостях його змісту, в діях головного героя, а також у неймовірних пригодах, що їх він переживає. Сюжет твору насичений надзвичайними подіями, несподіваними поворотами й динамічним перебігом їх. Головний персонаж — Григорій Многогрішний — сильна особистість, герой, який спромігся кинути виклик тоталітарній владі. Читач із цікавістю й увагою спостерігає за втечами й переслідуваннями головного героя.

Краєвид Далекого Сходу

«КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КОНТЕКСТ» – матеріали про міжмистецькі паралелі: художня література, живопис, музика, театр, кіно та інші види мистецтва

Культурно-мистецький контекст

Чудовим зразком синтезу мистецтва — літератури й живопису — є панно **Михайла Жука** «Біле і чорне», створене в манері символізму. Свого часу художник був учителем П. Тичини в Чернігівській духовній семінарії й знав історію його нерозділеного кохання. Власне, вона й надихнула митця на створення композиції.

Михайло Жук. Біле і чорне. 1912–1914

Панно поділено на чотири частини темними смугами, що асоціюються з віконною рамою. У центральній частині композиції зображено юнака із чорними крилами, який грає на сопілці, й тендітну дівчину з білими крилами. Образ юнака — чорного янгола — написано з молодого Павла Тичини, а дівчини — білого янгола — з Поліни Коновал. Їхні фігури змальовано в боуянні різних квітів. Постаць юнака виразається квітами теплих (жовто-гарячих) тонів — це соняшники, чорнобривці, гвоздики. Обіч дівчини домінують квіти холодних (білий, темно-фіолетовий, суажковий) кольорів — татарська гвоздика, чорна фіалка, синюха лазарева.

Композиція М. Жука «Біле і чорне» утверджує ідею існування світу в гармонії контрастних думок, настроїв і почуттів.

Культурно-мистецький контекст

Естетика модернізму перших десятиліть ХХ ст. знайшла своє художнє вираження в полотнах художників-модерністів **Петра Нілуса**, **Миколи Бурачека**, **Олександра Мурашка** та ін.

Імпресіоністичні пейзажі Петра Нілуса (1869–1943) своїм образним трактуванням, сумною елегійністю настроїв споріднені з лірикою Є. Плужника та В. Свідзинського. Так, картина «Після дощу» зачаровує поетизацією миттєвого в житті, захоплює гармонійним сюжетом та елегійною настроєністю. На полотні відтворено міський пейзаж у пастельній тональності осіннього дощу: м'які сірі відтінки захмареного неба, будівлі на залитому дощем роздоріжжі, дерева з іще не опалим листям, поодинокі постаті перехожих... Така картина навіює тихий сум, тужливу замріяність, екзистенційну самотність.

Петро Нілус. Після дощу. 1939

Культурно-мистецький контекст

До когорти шістдесятників в українському мистецтві належить художник **Іван Марчук** (нар. 1936). Творчий шлях митця означився в постмодернізмі. Британська газета «The Daily Telegraph» внесла його ім'я до сотні геніїв людства, які створюють багатовимірний образ сучасного світу і, випереджаючи час, визначають напрями й перспективи розвитку постіндустріальної цивілізації.

Неповторний творчий метод І. Марчука — це оригінальна техніка живопису, що отримала назву «пльонтанізм» (від слова — *пльести*, *переплести*).

Хрестоматійною стала його картина «Пробудження». Це символічний образ України, яка пробуджується з зимового режиму. Майстерно використовуючи прийом митець презентує власне філософське бачення життя.

Іван Марчук.
Пробудження. 1992

«ЧИТАЦЬКИЙ ДОВІДНИК» – визначення теоретико-літературних понять

Читацький довідник

Кларнетизм — світоглядно-естетична концепція П. Тичини. Термін походить від назви збірки «Соняшні кларнети». Його запропонували літературознавець Ю. Лавріненко та письменник В. Барка для визначення індивідуальної стильової манери П. Тичини в його ранній ліриці (1912–1920-і роки). За основу поняття взято явище синестезії¹ — поєднання багатьох поетичних засобів: звукових (асонанс, алітерація, звуконаслідування, анафора й епіфора), зорових (епітет, метафора, індивідуально-авторські слова), формальних (розміщення строф і рядків у них) тощо.

Особливості кларнетизму — це надзвичайна музичність; поєднання різних стильових течій (символізму, неоромантизму, імпресіонізму, експресіонізму); модерна строфічна будова твору; велика кількість неологізмів; вітаїзм. Деякі сучасні дослідники визначають кларнетизм як український різновид європейського символізму.

Вітаїзм (від лат. *vita* — життя) — філософське вчення про ст. як першооснову всіх світових процесів.

Вітаїстичність — життєствердна ідея. В українській модерній літературі перших десятиліть ХХ ст. вітаїстичність зумовила філософію «романтики вітаїзму» як нової філософії життя. Цей термін ввів Микола Хвильовий, який писав, що «це сума нового сприйняття світу, нових складних вібрацій». Вітаїстичність притаманна раннім творам П. Тичини.

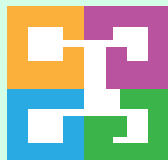

Читацький довідник

Пригодницький роман — великий епічний твір із динамічним сюжетом, захопливими пригодами, несподіваними поворотами подій, перетином кількох сюжетних ліній та ідеалізованими героями. Для твору цього жанру характерні мотиви переслідування й викрадення, атмосфера таємничості й загадковості, елементи інтриги, конфліктні ситуації. Одним з композиційних прийомів є ефект несподіванки, який постійно утримує увагу читачів.

«ВАШІ ЧИТАЦЬКІ ПРОЕКТИ» – варіанти навчальних проектів і поради щодо їх підготовки

Запитання і завдання

1. Які події стали основою вірша «Пам'яті тридцяти»? Що вам відомо з курсу історії України про цей період?
2. Поясніть символічний зміст твору. Яка роль біблійних образів у розкритті ідейного змісту вірша?
3. Яким настроєм проінята поезія? Якими художніми засобами автор доносить трагізм подій до читача?
4. Назвіть характерні ознаки експресіонізму у творі.
5. Послухайте інтерпретацію поезії П. Тичини «Пам'яті тридцяти» у виконанні естрадної співачки М. Бурмаки. Поділіться своїми враженнями з однокласниками й однокурсниками.

Ваші читачькі проекти

1. «В умовах наступу сталінізму на всьому фронті поет заховався од світу, од народу в гумовій в'язниці офіційної слави, заплотивши за неї живою смертю... В цих умовах поет мів тільки конати, а не рости...», — так писав В. Стус про трагедію творчої долі П. Тичини. Використовуючи додаткові джерела інформації, підготуйте усний журнал «Перемоги та поразки поета Павла Тичини».
2. Об'єднайтеся у групи «художників» або «музикантів». Укладіть словничок «Слова-кольори в поезії П. Тичини», «Слова-звучи в поезії П. Тичини» (за вибором). Підготуйте презентацію у формі буклета.
3. Прочитайте есей П. Загребельного «Кларнети ніжності». Знайдіть у мережі Інтернет і перегляньте один із фільмів: «Кларнети ніжності», «Духовні співи Павла Тичини», «Павло Тичина. Я кличу тебе» (із циклу документальних фільмів «Гра долі», 2006; реж. Василь Вітер). Створіть буклейпер «Образ Павла Тичини в художній літературі та кіно».

Читацьке дозвілля

Знайдіть у мережі Інтернет і перегляньте український історичний фільм-екшн «Круті 1918» (реж. О. Шапарев, 2019), що створений за реальною історією бою на залізничній станції Круті 1918 р. Поділіться своїми враженнями у класі. Порівняйте розкриття цієї історичної події засобами художньої літератури і кіно.

36

3. Розгляньте зображення традиційного й «осучасненого» Т. Шевченка. Яке з них вам імпонує? Чому? Свою думку обґрунтуйте.

4. Чи є у вас «свій» Т. Шевченко? Як вплинуло опрацювання есею Ю. Андруховича на ваше розуміння життєтворчості Т. Шевченка?
5. Напишіть есей «Мій Шевченко».

Культурно-мистецький контекст

На вірші Ю. Андруховича написано музику, зокрема це пісні у виконанні співака Тараса Чубая, легендарних українських рок-груп «Плач Єремії» та «Мертвий півень», гурту «Карбід» (Польща) та ін.

Цікавою є співпраця письменника з рок-гуртою «Мертвий півень». У 2004 р. вийшла збірка поезій Ю. Андруховича «Пісні для Мертвого Півня», де містилося близько 30 віршів. Музика, на яку покладені твори Ю. Андруховича, найбільше нагадує рок із довгими гітарними програвшами.

За мотивами роману Ю. Андруховича «Перверсія» у 2007 р. у Молодому театрі (Київ) відбулася прем'єра вистави «Нелегал Орфейський». Письменник брав участь у постановці п'єси й сам зіграв одну з ролей.

За мотивами оповідань Ю. Андруховича, зокрема «Зліва, де серце» та «Королівські лиси», було знято фільм «Кисневий голод» (реж. А. Дончик, 1992), а згодом за іншими творами — фільм «Амур і демон».

Один з епізодів роману письменника «Рекреації» з назвою «Рано вранці» увійшов у збірку короткометражок «Мудакі. Арабески» (реж. В. Тихий, 2010).

Ваші читачькі проекти

Цитати Андруховича не втрачають актуальності. Нагадаймо мислі: «Кращі часи самі собою не настають — їх слід створити, причому не тільки інкомисленням, але й інкомовленими чиннями». Чи поділяєте ви думку митця? За матеріалами Андруховича різним засобом масової інформації підготуйте презентацію, інкомовлення та інакричання як способи самовираження.

Читацьке дозвілля

Знайдіть у мережі Інтернет і прослухайте пісні на вірші К. Андруховича у виконанні Тараса Чубая, рок-груп «Плач Єремії», «Мертвий півень», «Карбід» та ін. Поділіться своїми враженнями у класі.

224

«ЧИТАЦЬКЕ ДОЗВІЛЛЯ» – інтелектуальні літературні ігри, перегляд екранізацій художніх фільмів, прослуховування музичних творів тощо

ПРОЗОВЕ РОЗМАЙТТЯ

Запитання і завдання

1. Який вплив на вашу уяву справила емоційно-образна атмосфера твору «Майстер корабля»? Які емоції викликала?
2. Які запитання виникли у вас у процесі й після прочитання роману?
3. За якими ознаками роман «Майстер корабля» можна називати романтичним твором?
4. Як у романі інтерпретується мотив шляху?
5. Простежте за роздумами письменника про майбутню долю українського народу, майбутнє української нації, які він висловлює вустами своїх героїв у «Майстрі корабля».
6. Прокоментуйте тезу з роману Ю. Яновського «Майстер корабля»: «А людина – натура творча. Людині треба, щоб її робота залишалася після неї самої жити. Тоді людина працюватиме так, як співає».
7. Естетика Ю. Яновського сповнена пафосу життєствердження, прагнення гармонії, краси, невіддільності морального ідеалу від енергії дії. Подискутуйте з однокурсниками й однокурсницями, як знайти сенс життя. Як стати особистістю з моральними цінностями й залишитися нею?
8. Чи поділяєте ви авторську позицію щодо розуміння гармонійного світоустрою, який ґрунтується на таких вічних ідеальних засадах, як воля, творчість, самореалізація особистості?
9. Що вам відомо про творчу співпрацю Ю. Яновського й О. Довженка?
10. Які актуальні проблеми культурно-мистецької освіти, а отже, художньо-творчої самореалізації порушує автор роману «Майстер корабля»?

Ваші читацькі проекти

Для Тайах, головної героїні роману Ю. Яновського «Майстер корабля», танець — найвища духовна сутність, у творчості вона здатна пізнати життя. Мовою танцю можна виразити не лише всю палітру людських емоцій і відчуттів, а й передати смислові коди, дух народу. Пластична мова танцю здатна до різноманітних комбінацій, до узагальнених виражень думок, почуттів, подій.

Пропонуємо тему для написання науково-дослідницької роботи: «Міфологема танцю як символ українського відродження». Для виконання роботи скористайтеся матеріалом підручника про роман «Майстер корабля», а також інформацією про реформатора українського сценічного танцю, видатного багаторічного керівника Державного академічного ансамблю народного танцю України — Павла Вірського.

Читацьке дозвілля

Художник в екслібрисі узагальнює й осмислює різний досвід не тільки естетичних, а й усіх інших ставлень людини до світу. Розгляньте «Екслібрис Ю. Яновського», автором якого є К. Аліп-Следзевський. Намалюйте екслібрис до своєї власної бібліотеки.

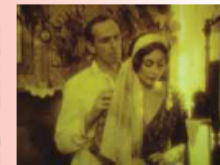
ПРОЗОВЕ РОЗМАЙТТЯ

9. Напишіть роздум на тему «Вибір або змінити, або знищити, або...». Озвучте його у класі. Поцікавтеся враженнями однокурсників й однокурсниць.

Культурно-мистецький контекст

Розірваність і безвихідь стану українських романтиків-мрійників розкрито в художніх фільмах режисера **Олександра Муратова** «Танго смерті» (1991), «Геть сором!» (1994), знятих за мотивами творів Миколи Хвильового «Санаторійна зона» і «Сентиментальна історія». Фільм «Вальдшнепи» (1996) О. Муратова — цікавий експеримент, у якому режисер спробував відтворити зміст другої частини «Вальдшнепи», яку Хвильовий знищив. Спираючись на перекази В. Сосюри й О. Довженка, які її читали, і глибоко знаючи доробок Хвильового, режисер зважився дати свою версію втраченого тексту кінематографічними засобами.

Кадр із фільму «Вальдшнепи» (реж. О. Муратов)

Аура часу занурює глядача у світлюючу 1920-х, побачену на тлі розсіяного контражур¹. Живі, темпераментні персонажі кінострічки немовби пронизані потужним світлом, яке робить їх примарними. Такий спосіб знімання не лише дає ефект «старої хроніки», а й створює тривожну атмосферу приреченості... Так талановито інтерпретується проза Хвильового.

Запитання і завдання

Знайдіть у мережі Інтернет і перегляньте один із художніх фільмів, знятих за творами Миколи Хвильового. Чи вдалося режисеріві засобами кіномистецтва передати ідейно-тематичне спрямування творчості Хвильового? Обґрунтуйте свою думку.

Ваші читацькі проекти

Перегляньте фільм режисера Роберта Швентке «Диверсія» (2015) та «Інсургент» (2015) — фантастичну, пригодницьку картину про підлітків майбутнього, про чергове протистояння між владою та молоддю. Напишіть рецензію, де висловите свою режисерську інтерпретацію основної теми фільму.

Читацьке дозвілля

Щоб повніше осягнути добу, у якій жив і творив, радимо ознайомитися з документальними фільмами «Хитрощі» та «Червоний ренесанс». Поділіться своїми враженнями з однокурсниками й однокурсницями.

¹ Контражур, також контрове світло (фр. а contre-jour) — освітлення у фотографії та живописі, за якого дощадок позаду об'єкта і є дуже сильним або близько розташований до об'єкта.

Компетентнісна спрямованість спецкурсу «Шедеври модернізму»

Знаннєвий компонент

загальне уявлення про модернізм і вплив світоглядних теорій кінця ХХ- початку ХХ ст. на його утвердження;

розуміння ознак художніх напрямів модернізму та своєрідності явища українського модернізму;

знання визначних творів видатних європейських й українських митців-модерністів

Діяльнісний компонент

розвиток умінь аналізувати та інтерпретувати художні твори модернізму в контексті стильової естетики модернізму

Емоційно-ціннісний компонент

усвідомлення високої художньої значущості творів модернізму

